

TREŠNJEVAČKO NASELJE

TKO SU BILI HORVATI?

Staro selo gradskih kmetova južno od Gradeca zvalo se Horvati

Tekst: Mijo Lončarić

Foto: Vanja Radovanović, Barbara Trbojević

Kada smo se 1983. godine doselili na Jarun, u šetnji Horvaćanskom cestom (koja sada ima dva traka, između kojih je tramvajska pruga), prema Savskoj cesti, na Gredicama, gdje je danas lijepo novo naselje sa ne previsokim zgradama, vidjeli smo lijepu visoku prizemnicu, uz nju visoka ulazna dvorišna vrata, koja su se otvorila, a iz dvorišta su izašla seljačka kola koja su vukla dva snažna konja s homutima. U dvorištu se vidio velik orah, koji se nadvio nad dvorištem, a velika krošnja vidjela se i kada su vrata bila zatvorena i preko visokoga plota. Tu je postojalo još uvijek seosko gospodarstvo. Slično smo vidjeli i u jednoj ulici koja je otuda vodila prema Jarunskom jezeru. To su bili prežici staroga sela gradskih kmetova južno od Gradeca, koje se zvalo Horvati. Naselje je bilo blizu Save, a bilo je i središte općine pod koju je spadalo nekoliko prisavskih sela.

Grad Zagreb kao jedna administrativna jedi-

nica nastao je sjedinjavanjem prije razdvojenih, nekad i zavađenih naselja na susjednim brežuljcima i onih u njihovu podnožju – Gradeca i Kaptola s Vlaškom ulicom te s općinom Horvati, godine 1850. Škola je sagrađena tek krajem 19. st., o čemu se kaže: "Godine 1897. u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji izgrađeno je 17 škola, a među njima i škola u Zagrebu – Horvati." (*Grada za povijest školstva*, A. Cuvaj) Znamo da postoje još jedni Horvati, selo koje je danas u sastavu gradske četvrti Brezovica, nešto udaljenije od Zagreba. Ban Petar Erdödy naselio je u 16. st. uskoke od Bihaća na svoje okićko imanje kod Zdenčine. Potomci su tih uskoka danas u selu Zdenčina i Horvati (u više rodovskih zase-laka). Tim je uskocima dao zemlju za naseljavanje u Zagrebu također magistrat grada Zagreba, pa je tako nastalo selo Horvati kraj Zagreba. Oba naselja nazvana su po svojim stanovnicima, koji su nazivani *Horvatima*.

NAJČEŠĆE PREZIME

Imenica *Horvat*, *Horvati* znači Hrvat, Hrvati. Lik *Horvat* (sa or na mjestu slogotvornoga *r*) za Hrvat bio je u 19. st. uobičajen u Hrvatskoj, a to je preuzeti mađarski lik naziva Hrvat. Danas postoji selo i dvorac (*Velika*) *Horvatska*, između Desinića i Klanjca, koje je opet dobilo ime po potoku (*Velika*) *Horvatska* (kako je to često u toponimiji – *Bosna*, *Zelina*, *Odra*). Prezime Horvat najčešće je prezime u Hrvatskoj, što je razumljivo. Međutim, posebno je zanimljivo i značajno da je prezime Horvat također najčešće prezime i u Mađarskoj, također

26

u Sloveniji, pa čak i u Slovačkoj. Najčešće je i u Gradišću (Burgenland, Austrija), gdje ga imaju (gradišćanski) Hrvati i Mađari. Zašto su uskoci iz zapadne Bosne nazvani *Horvati*, tj. *Hrvati*? Današnja sjeverna Hrvatska, dakle Slavonija i sjeverozapadna Hrvatska, s glavnim gradom Zagrebom (nazivana i Panonska Hrvatska), zvala se *Regnum Sclavoniae* (Kraljevina Slavonija), hrvatski *Slovenje* i *Slovinje*, i *slovenski orsag* (Ivan Pergošić 1574.); na *Slovenjeh* i *slovenski jezik* (Antun Vramec, 1578.; *orsag* je tuđica iz mađarskoga, a znači 'država'). Stanovnici su se nazivali *Slovinci*. Pridjev slovenski tu ne znači 'slovenski' u današnjem smislu riječi. (Cijelo panonsko područje koje su dolaskom Mađari u 10. st. razdvojili južne Slavene (Hrvate i Slovence) od zapadnih (Slovaka) nazivalo se *slověnskím*, što se zadržalo do danas u Sloveniji i u Slovačkoj, koja se slovački zove *Slovensko*.)

Hrvatska je bila južno. Do 10. st. etnik Hrvat pojavljuje se na ograničenom području, u Lici, Bosni do Plive, kraju oko Zadra. Južno otuda su

obično *Slovinci*, a na sjeveru *Slovinci* i *Slovinci*. Ime *Hrvati*, nije značilo samo narod, nego i područje i zemlju Hrvata; tako se spomenuti kraj oko Zadra još 1527. zove (u množini) Hrvati, a tako se nazivala u tom stoljeću i zapadna Bosna, kada velik hrvatski, kajkavski, pisac, također iz 16. st. kanonik Antun Vramec upotrebljava za nju to ime, i to u oba lika, i *Hrvati* i *Horvati*. Tako on piše u svojoj *Kronici* (1578.) "Na Horvateh i v Dalmatie...", a u *Postili* (1586.) kaže: "Na Hervateh gda što vmerje poglavit človek, žene se naimu ke zvuna popevaju i javkaju i plaču se, a na serce se im ga ni na misli." (Slijed er grafija je za slogotvorno; *Hervati* = Hrvati, *serce* = srce. Međutim, u nekim govorima postoji i *er* na tom mjestu, kao u čakavaca *ar*, dakle i govori se *serce*, *sarce*). Stanovnici zapadnoslavonskoga sela Gornji Bogičevci kod Okučana, i samo selo nazivalo se, što se i danas zna – *Rvati*. Tako su stanovnici susjednih sela kada su išli u Bogičevce govorili "Idemo u Rvate!" A Nova Gradiška bila je "granica između Rvata i Šokaca".

HORVAČANSKA CESTA

Naziv *Hrvati* (*Horvati*) i *Hrvatska* (*Horvatska*) proširilo se na sjever, sjeverozapadnu Hrvatsku nakon dolaska Turaka i ratova s njima (koja je tada nazivana "ostacima ostataka nekada slavnoga kraljevstva hrvatskoga"), nakon migracija Hrvata na sjever. U Turskoj tada su i Crnogorce nazivali *Hrvati*. U 19. st. Hrvatska se naziva *Trojedna kraljevina Horvatska, Slavonija i Dalmacija* ili *Trojedno kraljevstvo Horvatske, Slavonije i Dalmacije* (iako je Dalmacija bila izravno pod Austrijom, zemlja se službeno tada zvala *Kraljevstvo Horvatske i Slavonije*). Hrvatski grb bio je sastavljen od tri dijela (hrvatskoga, slavonskoga i dalmatinskoga), što vidimo danas lijepo na krovu Crkve sv. Marka, na Gornjem Gradu (*Gracu / Gradecu, na Gričkih Goricah*). Tekst hrvatske himne *Lijepa naša* objavio je njezin autor, velik Ivan Mažuranić, 1835. pod naslovom *Horvatska domovina*.

Dakle, *Horvati*, znači 'Hrvatī', koji su se nazivali tako u 16. st. kad su došli iz zapadne Bosne na područje uz Zagreb i drugo nešto dalje jer su se stanovnici sjeverozapadne Hrvatske tada nazivali *Slovinci*, a zemlja, sjeverna Hrvatska – *Slovinje, slovenski orsag*. Tako su nazvana i naselja koja su osnovali. *Horvačanska cesta* dobila je ime po zagrebačkom naselju Horvati. Stanovnici zemlje naselja, *Hrvati / Horvati* nazivani su *Hrvačani, Horvačani*. U Bosni postoje dva sela s imenom *Hrvačani*, kod Prnjavora i Kotor Varoša. Gradišćanski Hrvati sebe tako nazivaju *Hrvati*, a Hrvate u Hrvatskoj, i na jugu uopće – *Hrvačani*.

Glavna urednica

Anita Končar

Art-direktor

Trpimir Ježić

Kolumnistica

Dubravka Miljković

Lektura

Nika Štriga

Suradnici

Vesna Rems Dobrin,
Veselko Leutar, Vanja Radovanović,
Davor Ivanov, Iva Grubiša, Mijo Lončarić

Fotografije na koricama

Vanja Radovanović

Nakladnik

Centar za kulturu Trešnjevka
Park Stara Trešnjevka 1
10 000 Zagreb
Uz potporu Vijeća gradskih četvrti
Trešnjevka – sjever i Trešnjevka – jug

Za nakladnika

Ljiljana Perišić

Dinamika izlaženja

kvartalno

Telefon

01 30 27 411

Faks

01 30 24 247

E-adresa

glastresnjevke@cekate.hr

MB

3239632

Žiro-račun

ZABA
2360000-1101429565

Naklada

5 000 primjeraka

ISSN

1846-503X